

LAUDATIO

LAUDATIO DEL EXCMO. SR. D. ENRIC VALOR I VIVES POR EL EXCMO. SR. D. ROBERT FUSTER.

València, 22 de desembre de 1999

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector,
Il·lustres autoritats,
Doctors i doctors,
amigues i amics,

Confie que em sabreu perdonar que en aquest breu parlament no faça el recorregut exhaustiu per l'obra literària del senyor Enric Valor i Vives, o l'anàlisi acurada d'aquesta obra i de les seues aportacions gramaticals i lexicogràfiques que potser reclamava un acte acadèmic com el que avui ens ha convocat. Sortosament, les nostres universitats ja compten amb els experts que fan aquest treball força millor que no podria fer-lo qui ara us parla.

Tanmateix, provaré de fer una ullada a l'aventura vital d'Enric Valor, guiada sempre pel seu amor apassionat envers la nostra terra i la nostra llengua i per la seua profunda vocació literària.

Enric Valor és, per damunt de tot, un escriptor. De ben menut decideix que ell escriurà novel·les i que ho farà en català. Pertany a una família culta i benestant, però en franca davallada econòmica, del sud valencià, de Castalla, amb arrels a Penàguila i Dénia, que li dona una vasta cultura literària, un fort sentiment d'amor a la natura -al nostre paisatge- i un profund coneixement del ric valencià meridional. Ell mateix ho explicarà a Rosa Serrano (Converses amb un senyor escriptor, 1995):

És molt evident la gran influència cultural i sentimental que els meus pares van projectar sobre mi, ma mare ensenyant-me a solfejar i amar la literatura i la música; mon pare estimulànt el meu amor a la natura, ensenyant-me excursionisme en forma d'afecció a la cacera en pla de conèixer els nostres paisatges a fons, els nostres ocells, sense ser uns botxins extremats [...] Afegiré que tot això ha influït en la meua obra literària d'una forma molt perceptible. [...]

Com a casa no ens parlava ningú en castellà, com era natural, quan encara infants ens vam ensenyar a llegir en aquesta llengua, ens agradava més que ella [la mare] ens contàs sintèticament, en valencià, les obres Los miserables, El conde de Montecristo... A vegades deia: "Mira, anem a contar Cinco semanas en globo..." I estava una quinzena contant-nos la història, pam-pam, perquè es sabia tots els detalls i ho feia tan bonic...!

El pare, que havia estudiat lletres a Barcelona, l'introdueix en la lectura en la nostra llengua servint-se de la seua col·lecció de "L'Esquella de la Torratxa" i anima la seua vocació literària. Amb nou o deu anys, Enric ja llegeix Madame Bovary i fins i tot intenta fer una novel·la.

Com hem dit més amunt, també és del pare que li ve l'estima per la natura, per la fantàstica muntanya de les comarques del sud. Aquesta passió el durà anys després a interessar-se per la meteorologia i fer-se'n un expert.

Un jove Enric Valor viu entre el 1926 i el 1936, a Elda, a

la meua ment, en el meu record i donava lloc a elaboracions diverses de la meua imaginació. Projectes, fets, personatges, conflictes i solucions. Però comprenia que anava a tenir encara més problemes. Em limitava a fer com petites biografies de personatges ben definits que ja vivien dins mi. I ho anava guardant als meus calaixos. Esperava un canvi polític profund que llevàs la censura. I llavors treballava en la Gramàtica, amb la il·lusió de millorar el llenguatge, amb l'ambició que els valencians i les valencianes sabessen escriure amb una llengua estàndard apta per a la nostra literatura.

El 1966 publica a la impremta Ferma (en realitat l'editorial Gorg, de Joan Senent), el Curso de lengua valenciana, amb pròleg de Manuel Sanchis Guarner. Aquest curs, ampliat, es publicarà novament el 1973 com Curso medio de gramàtica catalana, referida especialment al País Valencià, a Gorg, i en diverses reedicions, ja en català, a partir del 1977 en Eliseu Climent Editor.

Nogensmenys, la seua obra gramatical més personal i probablement també la més interessant és Millorem el llenguatge, publicada per primera vegada en Gorg el 1971 i amb diverses reedicions posteriors. Es tracta de la recopilació, ordenació i ampliació dels articles publicats a Jornada: una col·lecció de temes de correcció lingüística, a la manera de les Converses de Fabra, on repassa gairebé tots els punts conflictius del llenguatge, amb profusió d'exemples i sovint amb la notícia de l'origen etimològic dels mots. Entestat a complir fidelment la famosa recomanació de Pompeu Fabra als valencians,

Nosaltres, catalans, no desitjariem altra cosa sinó que empenguéssiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i, enriquint-lo, procuréssiu acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals,

insisteix una vegada i una altra a recomanar l'ús correcte i descastellanitzat de l'idioma. I aquesta tasca la fa ell com ningú altre podria fer-la, car -com diu el seu mestre i col·laborador Josep Giner al pròleg de la primera edició:

Hi ha escriptors que tenen "llengua", mamada de la riquesa natural de l'agre del terrer i de la bona tradició oral ben apresada i conservada -i la Foia de Castalla és una de les comarques valencianes de parla admirable en molts aspectes- i n'hi ha d'altres que tenen ofici, art, estil, vocabulari après d'estudi i conreu literari: en Valor Vives es conjuminen les dues classes d'escriptor, car és l'escriptor valencià que posseeix naturalment més "llengua" viva nadiua, usual, popular, instintivament ben usada, natural, espontània, i per altra part és rigorós, curós, purista, culte com un bon escriptor d'ofici.

Adés i ara mira de corregir les deficiències, les corrupcions del parlar de la capital valenciana, però també -potser amb més èmfasi- critica el parlar central i especialment el barceloní quan denuncia les reduccions pop i cop, quan rebutja l'ús de cop per vegada, quan considera bròfec el substantiu petó o quan diu que pessebre o amoïnar són castellanismes inadmissibles.

El 1975 comença la redacció de Sense la terra promesa, que serà publicada per primera vegada per

Mallorca, a Alacant, a Catarroja i, finalment, a València. A Elda estant aconseguix publicar l'any 28, traduït al castellà, el seu primer relat: L'experiment Strolowickz.

A Alacant i a València desenvolupa un intens treball valencianista i literari: funda la Agrupació Regionalista Alacantina, es relaciona amb Adolf Pizcueta, Miquel Duran, Ernest Martínez Ferrando, Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarnier..., i col·labora habitualment en El Tio Cuc i en el diari El Luchador; en El Camí, en El País Valencià i en La República de les Lletres. Dels articles d'aquest període, recuperats per Òscar Pérez en Paraula de la terra -el llibre preciós que la nostra universitat germana, la Universitat de València, li ha dedicat- destacarem aquests fragments de l'article l'analfabetisme, publicat el 1934 en El Tio Cuc:

Totes les dictadures, tots els atropells, totes les explotacions es basen sempre i es sostenen en una sola cosa: l'analfabetisme dels oprimits.

És esta una veritat tan immovible que no necessita fer més raonaments: la història de la humanitat ens ho ha demostrat i patentat massa vegades. [...]

No hi ha cosa més antilògica ni més brutal que l'ensenyança donada al poble en una llengua que no és la d'ell. És completament inútil, anticientífic i antipedagògic, pretendre ensenyar així un poble.

Com veieu, tota una declaració de principis en favor de la cultura i de l'educació vernàcula.

En aquesta època treballa en una cooperativa arrossera, encarregat de fer els contractes amb els llauradors, activitat que el posa en contacte directe amb el valencià del sud de la capital (l'Horta, la Ribera...) i li permet d'ampliar el seu coneixement de la llengua viva d'aquestes contrades.

El colp d'estat del 36 el sorprèn estiujeant a Castalla. La seua primera novel·la completa, El misteri del Canadian, es perd quan el tren correu la duia a Barcelona per a ser publicada per La Casa de Llibre.

Acabada la guerra entra a Lo Rat Penat, on a partir del 47-48 imparteix els cursos de Gramàtica Valenciana amb Carles Salvador i arriba a formar part de la Secció Filològica. Són anys intensos d'estudis filològics, de llatí i de gramàtica històrica sota la direcció de Josep Giner. Es fa assidu de la Biblioteca de l'Ateneu Mercantil, on coneix Joan Senent i s'interessa vivament pels estudis de teoria literària.

A la tertúlia de Miquel Adlert i Xavier Casp retroba Manuel Sanchis Guarnier. Aquest, probablement perquè s'està a Mallorca, s'interessa per la rondallística i desperta en Valor l'interès per la literaturització de la tradició oral que ha conegut en la infantesa. L'any 50 l'Editorial Torre, dels senyors Casp i Adlert, publica el seu primer volum de rondalles, amb quatre narracions inèdites. En anys successius se'n dedicarà a la recerca per tot el sud del País Valencià que coneix tan bé i arribarà a publicar fins a 36 rondalles que han estat profusament reeditades en diverses editorials.

El mateix any 50 entrega a l'editorial l'original de L'ambició d'Aleix, però la censura no permetrà la seua publicació fins al 60, i encara obligant-lo a modificar el text per suprimir l'adulteri dels protagonistes, de manera que la versió íntegra no es publicarà fins al 1982.

Mentriamentres, el 1952 publica en Barcino Narracions de la Foia de Castalla i col·labora assíduament als diaris de València -a Levante i a Jornada. A Jornada publica una sèrie de lliçons de correcció lingüística sota el títol Parlem bé i alguna narració curta.

Prometeo el 1980. Així enceta la trilogia del Cicle de Cassana, que continuarà el 1983 amb Temps de batuda (Fernando Torres, editor). El 1991 Tàndem Edicions reedita aquestes dues novel·les i la que tanca el Cicle: Enllà de l'horitzó.

Amb el Cicle de Cassana, Enric Valor basteix un univers propi, imaginari però ben identificable, que recorre la nostra història recent, entre la guerra europea del 14 i la contesa civil del 36-39. Totes aquelles notes, aquells personatges, aquelles biografies curosament guardades al calaix, tots els records, totes les experiències de la infantesa i la joventut de l'autor veuen per fi la llum.

Respecte a la importància per a la nostra literatura de l'obra de Valor i especialment del Cicle de Cassana, el professor Vicent Escrivà, al pròleg de la trilogia editada per Tàndem, no pot ser més contundent:

La seua producció literària, amb totes les condicions adverses que ha sofert, és allò que més agrairà el nostre poble. Pel que suposa de recuperació històrica. De recepció de la nostra memòria com a poble. De les nostres contradiccions i mancances. Ens agradaria veure assumit que la seua aportació a les lletres catalanes del País Valencià és senzillament impressionant. Que ell es constitueix literalment, i sense exageracions, en tota la nostra tradició novel·lística. Sense la seua gran obra vessada en el Cicle de Cassana, els valencians perdriem tot un segle xx i, és clar, quatre dècades del present xx, a les acaballes. Que és un gran mestre imprescindible. [...]

Enric Valor, per als valencians en particular, i en narrativa concretament, és l'única tradició viable i moderna que ens omple un buit de segles.

El 1982 publica la novel·la La idea de l'emigrant, en Fernando Torres Editor, dins el tercer volum de l'Obra literària completa. En diverses recopilacions es reediten les seues narracions breus (Danys mínims sobre coberta, Viatge de Nadal...).

L'any 1995 reapareix L'ambició d'Aleix, completament reescrit, ara en primera persona. I el 1996, Un fonamentalista del Vinalopó i altres contarelles, un recull de vuit narracions noves, publicades per Tàndem.

Ara bé, la relativa normalitat que ja li permet de publicar les seues novel·les no el duu a abandonar les qüestions gramaticals: el 1983 publica La flexió verbal -la seua obra més reeditada- i Temes de correcció lingüística, ambdues en Eliseu Climent Editor. Després vindran el Vocabulari fonamental (1988), el Vocabulari escolar de la llengua (1989) i el llibre Expressions peculiars de la llengua: locucions i frases fetes (1993), en col·laboració amb Rosa Serrano.

Amigues i amics, Enric Valor és el nostre millor novel·lista. Si amb les seues rondalles ens ha recuperat definitivament la tradició popular, amb el Cicle de Cassana ha fixat la nostra memòria col·lectiva del passat més recent.

És un profund coneixedor del nostre idioma valencià, que -convençut com està que el dels valencians és el més bell català del món- s'ha entestat a no permetre'ns que el degradem, que el contaminem, que el perdem.

Els seus mèrits han estat justament reconeguts: destaquem, entre tants altres guardons, el Premi de les Lletres Valencianes, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i la Creu de Sant Jordi, de la Generalitat de Catalunya. Ha estat investit com a doctor honoris causa per la Universitat de València, per la Universitat Jaume I de Castelló, per la de les Illes Balears i per la d'Alacant i és candidat al Premi Nobel de Literatura.

Els darrers anys de la dictadura, mentre continua ampliant el seu repertori rondallístic, desenvolupa gran part de la seua important producció gramatical i publica diversos articles sobre la llengua a la revista Gorg, preocupat com està per la seua degradació. Simultàniament, però, va covant el seu gran projecte novel·lístic. Vegem com li ho explica a Rosa Serrano, en les Converses esmentades adés:

Però en el meu cor regnava també una ànsia ferma de contar coses de la meua terra en àmplies novel·les. Ara: sabent el fort tancament del règim, totes les idees, els incomplets arguments, els temes amorosos, polítics, socials, psicològics que acariciava, més el coneixement de la societat valenciana meridional que copsava a través de les converses amb els meus pares, tot es sedimentava en

I per anar acabant, no sé estar-me de dir que, avui, la Universitat Politècnica de València és una mica més universitat i, sense dubte, molt més valenciana.

Per tot això, Magnífic Senyor Rector, doctores i doctors, tinc l'honor de sol·licitar d'aquest il·lustre Claustre que atorgue al senyor Enric Valor i Vives el grau de doctor honoris causa.

Moltes gràcies.

